

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Васильєв К. К., д-р мед. наук;
Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., канд. іст. наук;
Звагельський В. Б., канд. філол. наук;
Клименко В. А., канд. іст. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради юридичного
факультету Сумського державного університету
(протокол № 9 від 26.06.2013 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 21 травня 2013 р. / за заг. ред. В. А. Нестеренка. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів та молодих вчених ВНЗ України, виголошені в рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 100 від 21 лютого 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

КАНЦЕЛЯРІЯ КОМІСІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЛОБІДСЬКИХ ПОЛКІВ ТА ОБМЕЖЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У 1732 р. в Сумах була заснована канцелярія Комісії запровадження слобідських полків, яка діяла до 1743 р. Очолював цю Комісію генерал-лейтенант князь Олексій Шаховський [1, с.120].

Ця установа повинна була наглядати за правильним вирішенням справ у полкових канцеляріях, які створювалися з полкових ратуш та прирівнювалися до провінційних канцелярій. Головами в полкових канцеляріях були полковники. Вирішення справ у новостворених установах відбувалося за російськими законами замість колишніх *«обикностей»*. На вирішення судових справ у полкових канцеляріях можна було скажитися в канцелярію Комісії, а на останню подавати апеляцію до Військової колегії чи Сенату. Усі новостворені установи утримували слобожани.

При полкових канцеляріях створювались спеціальні установи для приведення в порядок земельних відносин між власниками маєтків. У ці контори було наказано подавати всі колишні купчі, записи, які надавалися полковничими універсалами, а також інші записи на села, хутори, млини, ліси, сади тощо. Але багато поміщиків залишалося без формальних підтверджень на право власності. Відсутність документів на землі пояснювалася тим, що старшини купували козацькі наділи, які за законом не могли продаватися. Купівля земель у козацьких підпомічників заборонялася, оскільки їх нерухома власність складала земельний фонд козацької служби. Такі наділи не могли продаватися особам іншого стану [2, с.441]. Наслідком реформ в аграрній галузі було скасування головної переваги козаків – вільного заняття земель. Хто володів нерухомим майном до цього часу, за тим це право зберігалось, хоча б на це не було ніяких письмових підтверджень. Полковник позбавлявся права розподіляти наділи.

За постановою Комісії О.Шаховського, посада слобідського полковника прирівнювалася до чину прем'єр-майора. Цей наказ надавав можливість старшині отримати чини, означені в *«Табелі про ранги»*. Замість жалування полковники та полкова старшина отримували визначену кількість

підпомічників: полковники – по п'ятнадцять дворів, судді – по шість, ротмістри – по п'ять, писарі – по три двори. Сотники почали призначатися Воєнною колегією з трьох кандидатур за атестаціями полковників.

Серед селян виділилися власницькі, монастирські та вільні. Власницькі піддані працювали на своїх господарів, через яких вони сплачували податки. Про цю верству населення зазначено в переписі слобідських полків, проведеному під керівництвом майора Хрущова у 1732 р. [3, с.264]. Подібні дані містяться в *«Екстракті про слобідські полки»* [3, с.219–223]. Згідно з переписом майора Хрущова, до складу населення тоді входили: козаки, цехові, піддані, духовні. Найбільшу кількість становили власницькі піддані, потім йшла група підпомічників та підсусідків.

Слобідські полки підпорядковувалися бригадирові, який був підлеглим начальникові Української дивізії. Крім п'яти існуючих полків, було засновано шостий – драгунський. Усі посполиті, які потрапили у залежність до офіцерів новоствореного полку, перетворилися фактично на кріпаків [4, с.130].

Таким чином, реформи, що відбулися в слобідському суспільстві при правлінні Анни Іоанівни, негативно позначилися на автономії регіону. Наслідком цих нововведень стало те, що слобідські козаки почали переселятися на Дон та Волгу.

---

1. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. / В.Л.Маслійчук. – Х.: Харк. приват. музей міськ. садиби, 2007. – 340 с.

2. Полное собрание законов Российской империи. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1870. – Т. 9. – № 19184. – 441 с.

3. Багалей Д.И. Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства (Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губерний) / Д.И.Багалей. – Х.: Тип. К.П.Счасни, 1886. – Т. 1. – 358 с.

4. Альбовский Е. История Харьковского слободского казачьего полка (1651 – 1765 гг.) / Е.Альбовский. – Х.: Тип. губерн. правления, 1895. – 218 с.